

برکات جنگی که دانشگاه انسان‌سازی بود

پیرزنی عصازنان با شیشه مربایی که از سهمیه شکر کوپنی‌اش پخته، خود را به مسجد محله می‌رساند تا آنچه را دارد

پیرزنی عصازنان با شیشه مربایی که از سهمیه شکر کوپنی‌اش پخته، خود را به مسجد محله می‌رساند تا آنچه را دارد با اخلاص تمام به رزمندگان کشورش هدیه کند؛ این تنها نمونه‌ای از تصاویر ایثار و نعدوستی موجود در جامعه ایران اسلامی در 8 سال جنگ نابرابری بود که به کشورمان تحمیل شد؛ جنگی که اگرچه تعداد زیادی از بهترین‌های این سرزمین را به درجه رفیع شهادت و جانبازی رساند و مصائب فراوانی به مردم و جامعه ما تحمیل کرد، اما برکات و دستاوردهای مثبت فراوانی در حوزه‌های فرهنگ، اجتماع، با خود به همراه داشت؛ ده‌ها، که جامعه امروز تشنه آن است. نیازی به فراخوان و تبلیغات نبود؛ با شلیک نخستین گلوله‌های آتش توپخانه‌های دشمن در روز پایانی شهریور سال 59، مردم دسته دسته برای دفاع از میهن و دستاوردهای انقلاب اسلامی با تمام دار و ندارشان به میدان آمدند. پیر و جوان و زن و مرد با دل و جان و با هر بضاعتی که داشتند در صحنه حاضر شدند. با وجود آن که به دلیل مضیقه‌های ناشی از تحریم‌ها و کارشکنی‌های گروه‌های مخالف و معاند و جنایات گروهک‌های منافقین و کوموله و دموکرات، برای رویارویی با کمبودها ناگزیر بودیم به شیوه توزیع کوپنی روی بیاوریم با وجود این مردم از همان دارایی اندک خود بخش قابل توجهی را به جبهه‌ها و رزمندگان اختصاص می‌دادند. حال و هوای حاکم بر جامعه بر پایه مودت و دوستی بود. یک سوی جبهه ارتشی مجهز شده به برترین تجهیزات نظامی دنیا و با حمایت‌های سیاسی و تسلیحاتی غرب بود و سوی دیگر ارتشی مردمی و تازه نفس که از انقلابی بزرگ سربلند بیرون آمده بودند و پشت‌شان به ارزش‌های اسلامی و انقلابی گرم بود. خلاصه این که انگار 8 سال دفاع مقدس در فضای اجتماعی آثار مثبت فراوانی داشت همچنان که روحیه ایثار و فداکاری را به زندگی فردی یکایک اعضای جامعه تزریق کرد.

جنگی که ارمغانش صلح و دوستی بود

حال و هوای مردم و جامعه در دوران دفاع مقدس فرق می‌کرد. اگرچه التهاب حمله‌های هوایی وقت و بی وقت نیروهای بعثی حتی در مناطق مسکونی آرامش مردم را سلب می‌کرد، اما دشمنی مشترک که علیه منافع ملی مردمان سربلند کرده بود می‌خواست تمام آنچه را که مردمان برای به دست آوردنش در مقابل حکومت طاغوت ایستاده بودند و رژیم ستمشاهی را به زانو درآورده بودند، از آنها بگیرد و این مساله نه فقط رخنه‌ای در اتحاد و همدلی مردم به وجود نیارد، بلکه موجب افزایش استحکام اتحادشان شده بود. فضای جامعه و سبک زندگی مردم آن زمان به گونه‌ای شکل گرفته بود که می‌توانستید روحیه فداکاری را به روشنی در میان آنها ببینید. به همین خاطر نه فقط شاهد اعزام داوطلبانه پیر و جوان به جبهه‌های جنگ بودیم، زنان و افراد ناتوان از حضور در جبهه هم پشت جبهه هر چه از دستشان بر می‌آمد، انجام می‌دادند تا سهمی در دفاع از میهن و اسلام و آزادی داشته باشند.

ساده زیستی و ایثارگری

اگر سراغ آمار و ارقام برویم متوجه می‌شویم سن ازدواج در دهه نخست انقلاب نسبت به گذشته کاهش چند ساله داشت. یکی از اصلی‌ترین دلایل این کاهش سن ازدواج روحیه ساده زیستی مردم و پر رنگ بودن ارزش‌های معنوی در جامعه بود که موجب می‌شد ساده‌ترین و موفق‌ترین ازدواج‌ها را در آن دوران شاهد باشیم. در چنین شرایطی توانستیم با سربلندی، 8 سال تمام با دست خالی و در مقابل ارتشی که از سوی تمام قدرت‌های دنیا تجهیز می‌شد، مدال افتخار پیروزی به سینه بیاوریم، اما رمز این موفقیت‌ها چه بود و چگونه مردم کشورمان توانستند از بحران‌های تحریم همه‌جانبه، جنگ و فتنه‌های داخلی به سلامت عبور کنند؟ پاسخ به چنین سوالاتی بی‌تردید راه حل بسیاری از چالش‌های جامعه امروز ما را آشکار می‌سازد؛ پاسخی که ریشه‌هایش به سبک زندگی متفاوت مردم کشورمان در دهه نخست انقلاب باز می‌گردد.

اتحادی از جنس آرمانگرایی

مریم یوسفی، جامعه‌شناس و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی درباره دستاوردهای اجتماعی دوران دفاع مقدس و دلایل جامعه‌شناختی این دستاوردها به جام جم می‌گوید: حتی اگر جامعه‌ای چندان همگون و استحکام یافته نباشد با رخ دادن جنگ نوعی از اتحاد و اخوت میان یکایک مردم آن جامعه علیه دشمن مشترک بیرونی اتفاق می‌افتد.

یوسفی:

در زمان جنگ اتحاد و ایمان مردم آنچنان بود که توانایی مقابله با هر عامل تهدید کننده را داشتند و این عامل می‌توانست اتحادشان را قوی‌تر کند

بنا به تاکید وی در کشور ما اما جنگ به فاصله کوتاهی از پیروزی انقلاب اسلامی به ما تحمیل شد. درست در شرایطی

که همدلی انسجام یافته ای در دوران انقلاب در میان مردم ما شکل گرفته بود و پیوستگی خاصی میان مردم کشورمان وجود داشت. به جرات می توان گفت در آن دوران اتحاد و ایمان مردم آنچنان بود که توانایی مقابله با هر عامل تهدید کننده آرمان هایشان را داشتند و این عامل می توانست اتحادشان را قوی تر کند.

همدلی و همزیانی

همدلی و همزیانی میان مردم و همچنین همدلی میان ملت و دولت یکی از اصلی ترین دستاوردهایی است که در دوران دفاع مقدس با وجود تمام چالش های ناشی از جنگ تحمیلی، حال و هوای جامعه را دوستانه و همگن کرده بود. همه مردم از زن و مرد و پیر و جوان و حتی اقلیت های مذهبی گوش به فرمان حضرت امام خمینی بودند و در این راه حاضر بودند جان خود را فدا کنند. شفافیت رهبر کبیر انقلاب با مردم نیز این همدلی را در جامعه بیشتر و پر رنگ تر می کرد. یوسفی در باره چرایی این فضای دوستی و همدلی میان مردم و همچنین میان مردم و حاکمیت با بیان این که در دوران دفاع مقدس حتی پیرزنان و زنان خانه دار طلای خود را می فروختند و به جبهه ها کمک می کردند، می افزاید: در آن دوران مردم تازه انقلاب کرده و تازه نفس بودند. آنها برای به دست آوردن ایده آل هایشان قیام کرده بودند و تمام این ایده آل ها را بر مبنای نظام جمهوری اسلامی ایران به دست آورده بودند. نظامی که توانسته بود مردم ایران را از فرهنگ حاکمیت غیر دینی و خارج از ارزش های مردم کشورمان دور کند. به همین خاطر، اعتماد بالایی میان مردم و حکومت وجود داشت. مردم ما در آن دوران یک نقطه مشترک داشتند و هنوز به خیلی از آرمان ها و اهدافشان نرسیده بودند که جنگ آغاز شد تا مانعی بر سر راه آرمان هایشان شود. آنها با رهبری امام خمینی که رهبر دینی و انقلابی شان بود و به وی اعتماد کامل داشتند، توانستند 8 سال در برابر دشمن ایستادگی کنند.

پرداختن به توسعه اقتصادی غفلت از توسعه فرهنگی

بعد از جنگ اما دوران سازندگی آغاز شد؛ دورانی که توجه به بازسازی ویرانی های جنگ، موجب شد بیشتر انرژی و توان کشور صرف توسعه اقتصادی کشور شود و در این میان مسائل فرهنگی و ایدئولوژیک به حاشیه کشانده شود. از سوی دیگر، با پایان یافتن جنگ سخت، نبرد پرچالشی در حوزه جنگ نرم و فرهنگی علیه کشورمان آغاز شد در حالی که ما از تغییر جبهه توطئه ها علیه کشورمان در مواردی غافل شدیم. به همین دلیل پاره ای از ارزش های اخلاقی و مذهبی رفته رفته در جامعه کمرنگ شد. فرهنگ لیبرالیستی و سرمایه داری توانست خود را از مسیر توسعه اقتصادی وارد جامعه کند. روند ورود کالاهای خارجی در کنار بروز و ظهور قوی ابزارهای رسانه ای همچون اینترنت و ماهواره امکان ورود فرهنگ های غیر ارزشی و ناسازگار با مکتب ایرانی اسلامی را بیش از پیش فراهم کرد. یوسفی درباره نفوذ ماهواره ها در فرهنگ و تغییر ارزش های ایرانی و اسلامی می گوید: امروز عصر ارتباطات است و وسایل ارتباط جمعی نظیر ماهواره و اینترنت اثر مستقیمی روی زندگی ما دارند. بنا به تاکید این جامعه شناس برنامه های ماهواره به صورت مستقیم و غیرمستقیم تلاش دارند تا فرهنگ اورانیومی را به جامعه تزریق کنند؛ این که فقط به فکر خودت باش و حتی به فکر همسر و فرزندت نباش. این مساله درست در مقابل فرهنگ ایثارگری و شهادت قرار دارد و علاوه بر این، آنها تلاش دارند مردم ما را دین گریز کنند، زیرا تزریق فرهنگ اومانیستی و همچنین دوری از ارزش های اسلامی و ملی مانع بزرگی بر سر راه اتحاد و همدلی مردم است و جامعه ما را نفوذ پذیر می کند.

غلبه فرهنگ ایثارگری

دوران دفاع مقدس فرهنگ غالب در جامعه، فرهنگ پایداری و ایثارگری بود و بر مبنای جاری شدن سبک زندگی دین محور و ارزش های اسلامی در جامعه، مفاهیمی همچون دنیا طلبی، جاه طلبی، چشم و همچشمی و موضوعاتی از این دست جایی برای عرض اندام نداشت. در این دوره نمای نابی از سبک زندگی ایرانی - اسلامی را با تمام گزینه هایی که بیانگر مولفه های چنین سبکی است، شاهد بودیم. فرهنگ ایثار و شهادت، از خود گذشتگی، ساده زیستی، کار و تلاش، ایمان، بهره وری بالا و توکل در تمام ارکان و اقشار جامعه آن دوران کاملاً آشکار بود.

زهرا چیزی
جام جم